

4 Մայիս 1914

Այլ լուսագուրկ կըլոր միս,
Ինչպէս սըրտիդ մէջը խայթ
Եւ ոչ փըշիկ մը ունիս:

Կը հիանամ. դու լուսագուրկ ածարած,
Աչքդ Հաւատքին անդեղուն յար յառած. —
Եկեղեցի՛ տունն Աստուծոյ՝ զարդարել,
Անտարակոյս, քրիստոնէին է վայել,
Սակայն՝ թէ մարդ չունենայ
Սընապարծ փառք մ'ալ ոսին,
Երբ ճոխը ձոն մը կու տայ
Յոփ կեանքն ատող Քրիստոսին:

Բայց դու ըսիր. «Չեմ հարուստ,
Աւաղ, լոյսէն իսկ զըրկուած...
Այլ ինձ ա՛յդ ալ ի վերուստ
Ինքնին տըւել էր Աստուծո՛ւ...».
Եւ սուրբ անունն օրհնեցիր
Քու Արարչիդ բարեծիր:

Առարկելի մի հարցում.
— Սի՛րտդ՝ ուր Հաւատքն է ծաղկած՝
Ինչ աստիճան գոհացում
Մէն մի գործէդ վերջն ը'զգաց...

Քահանային, դպիրներուն հագուստներ
Շատ մը տարի ալ նորոգում չեն ուզեր...
Ահ խորանն է մարմար,
Ու բացուած նո՛ր մ'ալ կամար՝
Ուր դու պատկեր մ'ոսկեծիր
Լուսաւորչայ ձօնեցիր...

Արդեօք երբէք դու կը խորհիս
Թէ աչքերուդ լո՛յս մը նորէն
Գուցէ տայ քեզ Սուրբ Գրիգորիս.
— Բայց կոյս Հաւատքը տընօրէն
Չէ՛ որ սըրտիդ փարոս ունիս
Որ կ'արժէ նա մեր տիեզերքն համօրէն...

— Լոյս մի՛ փնտռեր՝ չե՛ս կարօտ,
Հաւատքդ հըզօր դիտակ մ'է
Որ երկնից գեղը նարօտ
Արդէն հոգւոյդ կը պատմէ:

19 Գեկտեմբեր 1913

Այլ ուխտդ, աւաղ, թողած կէս,
Արդ հողին տակ կը նընջես. —
Նընջէ՛, նընջէ՛ ալ հանգիստ,
Քեզի շիրիմն է անխիստ.
Հաւատացեալ մ'էիր դուն
Որ փոխուեցար զըւարթուն.

Անլոյս բիրերդ մարած
Արդ ճըրագներ են փառաց...
Նընջէ, նընջէ, յաւիտենից քունդ անդոյր,
Արդ լուսալի՛ր հաւատացեալ աչքդ կոյր.
Նընջէ... Յուշիկն արդարներուն
Վե՛հ օրհներգ մ'է՛ բարդ դարերուն:

Հ. ԳՐԱՆԱՅԵԱՆՅ
ՎԵՆԵՐԻԿ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Քսանիւկնիւ ամուսկ Նիկողայոս Տիգրա-
նեանի երաժշտական գործունէութեան

Ներկայ տարուայ Յունիսի՛ 1ին, Աղէք-
սանդրապօլում կատարուելու է երաժշտա-
գէտ Նիկողայոս Տիգրանեանի գործունէու-
թեան 25ամեայ յորելանք:

Տաղանդաւոր երաժշտագէտը առաջին
հայ ուսանողն էր, որ սրանից մօտ երե-
սուն տարի առաջ, լուսաւոր Եւրոպայում
երաժշտական լուրջ կըթուլիւն ստանա-
լով՝ վերադարձաւ իր խեղճ ու խաւար
հայրենիքը և իրան նպատակ դրեց ու-
սումնասիրել, չափի ու կանոնի վերածել
մինչև այդ մոռացուած ու աչքից թողնած
հայկական, պարսկական, վրացի և քրդա-
կան մեղեդիները:

Տիգրանեանն այն անձնաւորութիւնն
էր, որ եւրոպական երաժշտութեան չափ
ու կանոնին ենթարկելով արեւելեան ան-
սանձ մեղեդիները, մի կողմից փրկեց նը-
րանց կորստից ու նորանոր ազաւարում:

ներից, իսկ միւս կողմից գեղարուեստական աշխարհի առջև բաց արեց մի բուլբուլին նոր և ուրույն աշխարհ:

Նա այն հայ կոմպոզիտորն էր, որ առաջին անգամ եւրոպական նոտաներով ձայնագրելով հայկական բազմաթիւ երգեր ու պարեր, նրանց հայ երաժշտասէր հասարակութեանը մատուցեց, և եւրոպական երաժշտական կրթութիւն ստացած հայ երաժիշտն ու երգիչը Ռէթէնովնի, Շոպէնի, Վլադէմիրի ու Լիստի փառահեղ երկերի կշտին իր ազգային ու արեւելեան մէջօդիաների ժողովածուներն ունեցաւ:

Տիգրանեանն այն լուրջ երաժշտագէտն էր, որ XXV տարի շարունակ, հեռու ու մեկուսացած, անխոնջ ու անվհատ ուսումնասիրեց հայկական ու պարսկական զոդորիկ մեղեդիները, տուեց նրանց եււրոպական փայլ ու հարմոնիա և մի պէտանդիկ ճշտութեամբ ձայնագրելով այդ եղանակները, մեծ տաղանդով գտաւ արեւելեան երաժշտութեան համապատասխան և բնորոշ հարմոնիզացիա՝ եւրոպական մուզիկայի տէօրիայով և հարմոնիայով:

Սակայն չենք կարող այստեղ կանգ չառնել այն խոշոր հանգամանքի վերայ, որը անսահման կերպով բարձրացնում է արեւելեան եղանակների առաջին մայստրօյին և նրա սկսած գործը:

Խիստ վճիռ, յստակ ու մաքուր էր այն աղբիւրը, որից վերցնում էր Տիգրանեանը իր երաժշտական երկերը, իսկ այդ աղբիւրը արեւելեան եղանակների անզուգական երաժշտագէտն էր, հանգուցեալ Աղամալ աղա Մելիք-Աղամալեանը, կրեւանի այդ հուշակաւոր ընտանիքի տաղանդաւոր զաւակը, մեծ հայրենասէր խաչատուր Աթովեանի շնորհալի աշակերտը: Որի երաժշտական գիտութիւնն ու հուշակր այնքան մեծ էին, որ Աղարկաստան գնացող և Նախտեղից վերադարձող ոչ մի արեւելեան երաժշտագէտ չէր կարող անցնել առանց նրան այցելելու, առանց լսելու նրա հեղինակաւոր և խորիմաստ կարծիքը իր նուագած պարսկական մուղամաթներին մասին:

Ահա այս անզուգական անձնաւորութիւնն էր, որ ամենից առաջ սէր ներշնչեց երաժշտագէտի մէջ ղէպի արեւելեան մուղամաթները և որից լիուլի օգտուեց տաղանդաւոր յորեկեալը, նրա ամբողջ կեանքի ընթացքում: Ու շնորհիւ այս բարեբաղդ հանգամանքի նա ձայնագրեց ու հրատարակեց իր զոդորիկ «Բաշաթի-Շիրազը», իւրիստ ու անզուսպ «Բայեթի-Փիրզը», աննման «Զարգեհնը», չընտղ «Շահնազը», «Ճէյղարին», «Նովրուզ-Արարին», ևայլն ևայլն, որոնք իրանց բովանդակութեամբ թէև պարսկական կլասիկ երկեր են, բայց մի և նոյն ժամանակ նրանք բոլոր արեւելեան ազգերին, որոնց թիւում և մեզ հայերիս համար, այնքան ընտանի են ու հաւաքատ:

Եւ ահա այսօր, երբ լրացել է արդէն 25 տարին այն օրից, երբ առաջին անգամ հրատարակուեցին տաղանդաւոր երաժշտագէտի առաջին երկերը, մենք, նրա հայրենակիցներս, զոհունակութեան և հրապարտութեան զգացմունքներով հրաւէր ենք կարդում հայ և օտար հասարակութիւններին և բոլոր նրանց, որոնց համար թանգ է ազգային երաժշտութեան վերածնութիւնն ու զարգացումը՝ մասնակցել երաժշտագէտի յորեկեանական հանդիսին, և այդպիսով միմիայն իր բարոյական քաջաւերութիւնն ու յարգանքը մատուցանել նրան, որը 25 տարի շարունակ լոկի ու մենակ, հեռու ամեն տեսակ ցոյցից ու խրախուսանքից, լոկ իր սեփական ջանքերով ու միջոցներով գրել ու հրատարակել է յիսունից աւելի երաժշտական երկեր, որոնք այսօր հիացմունք պատճառելով օտարներին, մտել են շատ նշանաւոր երաժիշտների ընդհանուրաւորների մէջ և հայ երաժշտական աշխարհի պարծանքն են կազմում ամենայն իրաւամբ:

Յորեկեանական Յանձնաժողով

Մի Համակրելի Յորեկեան

Առաջիկայ մայիս ամսին լրանում է Բագուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան գոյութեան 50ամեակը:

Լինելով կովկասում առաջին հայկական բարեգործական ընկերութիւնը, գործելով ամբողջ յիսուն տարի, ունենալով բեղմնատուր, ազգագուտ գործունէութիւն, նա արժանի է, որ իր 50ամեայ յորելանքը տօնվի հայ ժողովրդի կողմից արժանաւոր և փառաւոր կերպով:

Մի քանի սերունդներ ականատես են եղել Մարդասիրական Ընկերութեան գործունէութեան: Մեր ազգային և հասարակական գործիչներից շատերը մասնակցել են այդ ընկերութեան գործունէութեան. հայ ժողովուրդը օգտվել է այդ Ընկերութեան աշխատանքներով: Այսուհետև ևս նա պէտք է օգտվի:

Մարդասիրական Ընկերութիւնը հանդիսացել է ոչ միայն իրրեւ զուտ բարեգործական կամ աղքատախնամ ընկերութիւն, այլ և լայն կուլտուրական հաստատութիւն:

Հետևաբար, նրան միջոց և հնարաւորութիւն պէտք է տանք աւելի զարգացնել, լայնացնել իր բարեգործական և կուլտուրական գործունէութիւնը յօգուտ հայ ժողովրդի: Այդ հնարաւորութիւնը պէտք է տալ նրան յորելանի տօնախմբութեան միջոցով: Որովհետև պէտք է կատարել Մարդասիրական Ընկերութեան 50ամեայ գործունէութեան յորելանքը ոչ միայն լոկ մեծարանքի համար, այլ և յաւերժացնելու համար նրա 50ամեայ գործունէութիւնը մի գեղեցիկ ակտով:

Եւ ներկայ րօպէն շատ յարմար ենք նկատում այդ խնդրի իրազօրծման համար: Մի բարեբաղդ զուգահիստութեամբ Մարդասիրական Ընկերութիւնը հիմնվել է գործել է մի քաղաքում, ուր յասօր համախմբված են հայ կապիտալիստները և հայ ինտելիգենցիայի մի ստուտ խումբակցութիւն: Վերջին տարիները մանաւանդ հայ կապիտալիստները կրկնապատկեցին, եռապատկեցին իրանց հարստութիւնը: Այդ հարուստները բարոյապէս պարտաւոր են յաւերժացնել հայկական անդրանիկ բարեգործական-կուլտուրական հաստատութիւնը մի մեծ ակտով, հաս-

տատելով մի մեծ ֆօնդ յանուն Հայաստանի Լուսաւորիչ Գրիգորի, որի անունն է կրում այդ հաստատութիւնը, մի ֆօնդ, որ ծառայէր հայ ժողովրդի Լուսաւորութեան:

Թող Բագուի հայ ինտելիգենտ հասարակութիւնը նախաձեռնող հանդիսանայ և կազմակերպէ յօրելանի գործը, որին անշուշտ արձագանք կը տայ և միւս վայրերի հայութիւնը:

Գալով թէ ինչ Լուսաւորական ակտի ծառայեցնել հիմնելի ֆօնդը, այդ մասին լաւ կը լինէր խնդիր դնել հրապարակի վրա քննութեան և բազմակողմանի կարծիքներ լսեցուց յետոյ որոշել ֆօնդի նւապատկը:

Յարգանքով զլուխ խոնարհեցնելով Մարդասիրական Ընկերութեան հիմնադիր բժշկ Թիշկ Թոստոմեանի յիշատակի առաջ, և այն անձանց յիշատակի առաջ, որոնք աջակցեցին այդ մարդասէր բժշկին և առաջ տարան նրա գործը նրա մահից յետոյ, մենք համոզված ենք, որ Բագուի ինտելիգենցիան արձագանք կը տայ և կը ձեռնարկէ կազմակերպելու յօրելանքը:

Հ. Առաքելեան

«Մշակ» Թիւ 30

Խառնակ Յարութիւնեան

Ներկայ ուսումնական թուին լրացաւ Ներսիսեան դպրոցի ուսուցչական ընտանիքի աւագագլուխ անդամներից Պ. Խառնակ Յարութիւնեանի մանկավարժական գործունէութեան 25 և զրական գործունէութեան 20 տարին:

Մեր անմիտք իրականութեան մէջ Պ. Յարութիւնեանին նման համեստ մշակները հազուադիւրս անձնաւորութիւններ են, որ տանեակ տարիներ կարողանում են դիմանալ կամքի աննկուն ոյժով ամեն տեսակ աննպաստ պայմանների, շատ յաճախ հալածանքների հասնող խոչընդոտների, դիմադրում են ոգևորուած բարի գործի գաղափարով և հասարակական պարտի գիտակցութիւնը սրտնեքում:

Ինչ աւելի քաղցր պարտականութիւն և վսեմ գործ, քան մատաղ անմեղ սեւրընդի դաստիարակութիւնը, սակայն և որքան դառնութիւններ ու զրկանքներ, որ կապուած են այդ սուրբ գործի հետ յատուկ մեր կեանքի մէջ. դառնութիւններ, որոնք շատ շատերին և շատ կարճ ժամանակամիջոցում յուսահատութեան են հասցրել դպրոցական — մանկավարժական աշխարհում: Շատերն են հրաւիրուել այդ վսեմ և փշոտ անպարէզը, բայց քչերն են եղել կոչուած ծառայելու: Այդ քչերից մէկն է Պ. Ի. Յարութիւնեանը, իսկ ասպարէզ է իջել կեանքով ու եռանդով լի, սիրել գործը և այդ սիրուն զոհ է բերել իւր մտաւոր կարողութիւնը, կամքի ոյժը և մաքուր զգացմունքները. և այսօր, տասնեակ տարիների գործունէութեան բեռը ուսերին՝ կանգնած է հասարակութեան առջ Կարգերես:

Հասարակական աշխատի գործիչների ամենամեծ միութեամբ զիտակցական երախտագիտութիւնն է. այդ նրանց արդար պահանջն է. Այդ պատճառով էլ ներսիսեան Դպրոցի Հոգաբարձական և ուսուցչական մարմինները որոշել են սոյն թուի ապրիլ ամսի 20ին հրապարակական մի հանդէսով տօնել Դպրոցի և հասարակութեան վաստակաւոր և արժանաւոր մշակի մանկավարժական գործունէութեան 25ամեակը գրական գործունէութեան 30ամեակը:

Յորեկանական Յանձնաժողով

կութեամբ իւր հայրն: Հայր էր նա ոչ միայն իւր բազմաթիւ զաւակաց, այլ և բոլոր հայութեան, այլ և բոլոր քաղաքին անխտիր ամէն դաւանութեանց պատկանող մարդկութեան:

Որդեսը հայր էր իւր զաւակաց, զի չէր խնայէր միջոցներու իրենց ապագան պատրաստելու ժամանակին պահանջին համեմատ բարձրագոյն ուսմունք տալով, թէպէտեւ ինքն չէր ունեցած այն բաղձնադրատ ծնողաց զաւակ ըլլալով: Որ մեծագոյն է՝ թողոյց իւր զաւակաց աշխատասիրութեան ժառանգութիւն թէ դստերաց և թէ մանչերուն:

Հայր էր նա բոլոր հայութեան զի կը վերադառէր օգնութեան համեմու իւր ազգին զաւակաց և այն ըստ Քրիստոսի՝ ի ծածուկ:

Հայր էր նա բոլոր քաղաքին անխտիր ամէն դաւանութեանը պատկանող անձանց, զի նա եղած է միշտ ամէն բարեգործական ընկերութեանց գործունեայ անդամ, և ի մասնաւորի որք տղայոց խնամակալ, ուրոյ համար ընդունած էր ի Տէրութենէ Ստանիսլաւի երրորդ կարգի շքանշան և ժառանգական պատուաւոր քաղաքացի:

ԻՍԼԱՄԵՐԻՒՍ ԱՂԱ ՁՐԱԽԵԱՆ

▷ ◻ ◁

Մայիս 9/26 ին գուժեց հեռագիրն ի վենետիկ այն մեծ մարդուն մահն որ գրեթէ կէս դար՝ եղած էր Սիմֆերոպոլի Հայ-կաթողիկէ հասարակութեան բարոյապէս և նութապէս նեցուկ: Սիմֆերոպոլի ժողովուրդն կորսնցուց յանձին իսլամ իսլամի իսկական բառին նշանաւ:

Խաչերէս Աղան ծնած է 1826 ի խա-
րասուպագար (Ղըրմ)։ Գաղթած է ի Սիմ-
ֆերոպօլ 1845ին, ուր սկսած է ծխախոտի
վաճառականութիւն՝ մեծ յաջողութեամբ։

Կ'ամուսնանայ ի խարասուպագար ազ-
նուսփայլ Օրիորդ Կատարինէի՝ (զստեր
Նիկոյեանի) հետ, որոյ հետ ապրեցաւ մինչև
վերջին օրն քրիստոնէական ճշմարիտ սկզզ-
բունքներու հաւատարիմ պահպանող։

Այս տողերը, նուիրուած մտերիմ բա-
րեկամի մը անմահ յիշատակին, խառ-
նուելով ջերմագին ազօթքներու և իղձե-
րու, ըլլան սփոփիչ ցոյ մը վշտահար
ընտանեաց այրած սրտերու։

Հ. Յովս. Վ. Մարգարեան

Տիար Բիւզանդ Մասրաֆի Շերումաբուժա-
կան յաջող ձեռնարկը

Երեքշաբթի իրիկուան դէմ՝ այնքան
հաճելի որքան շահեկան ժամ մը ան-
ցուցինք Տիար Բիւզանդ Մասրաֆի Կիզէի
չքեղ « Վիլլա » յին ու զայն շրջապատող
պարտէզներուն մէջ։

Տիար Բիւզանդ Մասրաֆ հրաւիրած էր
տեղական մամուլ ներկայացուցիչները այ-
ցելելու իր հաստատած տիպար-շերամա-
բուծարանը (magnanerie modèle) և
տեսնելու այն վերին աստիճան հրահան-
գիչ յաջողութիւնը որով պսակուած էր
այս տարուան իր շերամաբուծական կա-
տարեալ ձեռնարկը։

Տիար Մասրաֆի փորձարկութիւնը ցոյց
կու տայ բացարձակ անհիմնութիւնը ցարդ
տիրող այն կարծիքին թէ Եգիպտոս շե-
րամաբուծութեան ձեռնտու գետին մը
չընծայեր։ Ատոր հակառակն է որ ճիշդ
կ'ապացուցուի Տիար Մասրաֆի փորձա-
ռական ուսումնասիրութեամբ։

Կիզէի մեր պատուական բարեկամը,
իւր փիլիսոփայ « շաթըլէն » ի մեկուսացու-
մին մէջ, համբերատար ու մանրակրկիտ
աշխատութեամբ ու զրեթէ տարփանցով,
շանաղիր եղած է զլուի բերելու շերա-
մաբուծութեան այս առաջին ընդարձակ

ձեռնարկը, որուն յաջողութիւնը իրաւամբ
կը խանդավառէ այսօր բոլոր անոնք որ
այս երկրին համար հարստութեան նոր
աղբիւր մը կը տեսնեն շերամաբուծութեան
ընդհանրացումին մէջ։ Նախարարներ ու
պետական բարձր անձնաւորութիւններ
այցելած են արդէն Տիար Մասրաֆի շե-
րամաբուծարանը, որ իսկապէս դիւթական
պատկեր մը կ'ընծայէ՝ այս պահուս, իր
սպիտակ ու դեղին բոժոժներու բոյն-բոյն
կուտակուածով հոն գետեղուած մացառնե-
րու մէջ, մինչ մէկ կողմէն ուշ մնացած
շերամաւորդերը խաւաքարտէ ափսէներու
մէջ կը վիտան, կը վժժան թթենիի տե-
րէները լափելով։

Տիար Մասրաֆ մօտերս իր այս փոր-
ձարկութեան արդիւնքը՝ բանախօսութեամբ
մը՝ մանրամասնօրէն պիտի պարզէ Եգիպ-
տական Համալսարանին մէջ, և կը յու-
սանք որ այդ առթիւ աւելի մեծ շահա-
գորգութիւն ցոյց պիտի տրուի մամուլին
կողմէ որ, ղերաղբարար, հազիւ մէկ քանի
ներկայացուցիչներ կըցած էր զրկել և
երեքշաբթի օր։

Տիար Մասրաֆի շերամաբուծարանը
այցելել փափաքողները կրնան դիմել Կի-
զէ՝ Հինգշաբթի օրէն մինչև Շաբաթ՝ ժամը
առուուան 8-10, իսկ իրիկուան 4-6։

Մենք առիթը պիտի ունենանք վերա-
դառնալու Տիար Բիւզանդ Մասրաֆի այս
հրապուրիչ ձեռնարկին, և անոր վերա-
բերմամբ աւելի լայն տեղեկութիւններ
տալու Եգիպտոսայ Հասարակութեան։

Առ այժմ, մեր ջերմագին շնորհաւորու-
թիւնները կը յայտնենք Տիար Մասրաֆին,
և կը մաղթենք որ իւր ջանքերը թելա-
դրանք մը ըլլան մեր Եգիպտոսեակ հայ-
րենակիցներուն՝ շերամաբուծական ճար-
տարարուեստին ուսով լիբաներն հանդիսա-
նալու այս երկրին մէջ։

Մարդիկ կրնան իրենց « ֆօթիւն » ը
շինել այդպիսի վճռական ու գիտակից
նախաձեռնութեամբ մը։

Ահա ձեզի նոր ասպարէզ, նոր ու ան-
կոխ ճամբայ մը՝ զոր ձեր առջև կը բա-
նայ մէկը, որ շահադիտական ո'չ մէկ կա-

մէութիւն կը բերէ, և որ չափազանց ուրախ պիտի ըլլար տեսնելով ուրիշներու — մանաւանդ իր ցեղակիցներուն — այդ ուղղութեամբ ձեռք բերելիք նիւթական նուաճութիւնը:

II. Պ.

«Յուսարբ» Թիւ 233

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՐՈՒՆԵՍԻ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳԻՒՏ ՄԸ

Գարձեալ երիտասարդ խաւացի մ'է, այս հանճարեղ ազգի զաւակներէն մին, որ մեզ կ'ընծայէ քսաներորդ դարու նշաւաւոր գիւտերէն մին:

Հնարագէտ (ingénieur) ճիւղիոյ Ուլիի ելեկտրական ճառագայթներով կ'ուրջնչացնէ ո՛ր և է առարկայ կամ նիւթ որ պայթուցիկ նիւթեր պարունակէ:

Պատերազմական պաշտպանութեան ամեն գործիք, բերդերու և նաւերու վառողանոցներ, ռազմանիւթերու մթերանոցներ, մարտկոցներ, ռումբեր, լեցուն զէնքեր, վերջապէս ամեն հրազէն այս նոր գիւտիս գոհերն են ասկէ վերջ:

Ճիւղիոյ Ուլիվի Ֆիրնցէյի, իր ծննդավայրի, Սերուետից վարժարանի ընթացքը աւարտելէ վերջ, զարնեպսակը Գերմանիոյ մէջ առաւ, ու Գաղղիա՝ նախ օդանաւորութեան զբաղելէ յետոյ, սարքեց բնագիտութեան աշխատանոց մը, ուր զրաւ իր գիւտին առաջին հիմերը, որ, հիմնուած է գիտնականաց արդէն ծանօթ անդրակարմիր ճառագայթներու¹ վրայ:

Ուլիվի իր աշխատանոցի մէջ հետաւորտ էր զանազան միջոցներով չեզոքացընել անդրակարմիր ճառագայթները, երբ գիտցաւ թէ տասնեակ մը մեղր հեռաւորութեան վրայ գտնուող ախոռի մը մէջ

եղած սանդախներու պայտերը ելեկտրական կայծեր կ'արձկէին:

Գուշակեց գիւտը. յիշելով ասոր և ձայնարանութեան մէկ նմանութիւնը: Երբ երաժշտական թրթրմամբ ձայն տուող գործիք մը կը թրթրուացուի ուրիշի մը ըով, նոյն նոթան կու տայ նաև այս: Մի և նոյն երեւոյթը հոս ևս ելեկտրական հաշտութիւնքի մը ըսենք, անդրակարմիր ճառագայթներու պատճառաւ: Յիշեց լուսոյ, ելեկտրական, մագնիսական, ջերմական թրթրուցանց վրայ բոլոր շարժման ելքերնէն... և խորհրդածելով իր ճառագայթներուն՝ ախոռին մէջ ծնուցած կայծերուն վրայ միտքը զրաւ հիշատի և նոյն միջոցներով պայթեցնել զոց սենեակի մէջ եղող դիւրաբորբոք նիւթեր:

Այսպէս գտաւ գործիք մը որ իր հաւոր արդիւնքներուն դիմաց խաղալիք մը կարելի է համարել. պարզ թեթեւ լուսարձակ (projecteur) մը՝ ելեկտրական ալիքները սփռելու համար և անդրակարմիր ճառագայթներու ծնուցիչ մը՝ կը կազմեն իր մերենային էական մասերը: Վերջինս հեռաչափ (telemètre) մը, վոլթաչափ մը, ամերաչափ մը և ճառագայթագիր մը ունի: Հեռաւորութիւնները չափելու համար self մը, խտացուցիչ մը և ուղղիչ մը գլխաւոր կազմող մասերն են: Ամրողութեամբ ելեկտրաբարդերու սնտուկի մը վրայ զետեղուած է, ուր կը ծնանի նաև գործիքին պէտք եղած ուժը:

Գործածութիւնը. — Լուսարձակը գործել կը սկսի սփռելով ելեկտրական ճառագայթներ. անոնց պատերազմական դէտեքու դերը կը կատարեն. հանդիպելով մետաղի զանգուածի մը հոն նոր ճառագայթներ կը ծնուցանեն — որ կ'ըսուին զոյրձի ալիքներ — և նոյն զանգուածին դիտութեան մասնիչները կ'ըլլան: Ուլիվի զլիսակիր ընկալուչով կը կենայ ի զին (ինչպէս հեռախօսի մը մէջ), և երբ ճամբած ճառագայթները հանդիպելով մետաղին վերադառնան, ասոնց գիտական վերլուծմամբ ամենայն ճշտութեամբ կը ստուգէ հեռաւորութիւններն: Այս, առաջին և կա-

1. Յաջորդ ընդարձակ յօդուածով մը «Լոյս որ չի տեսնուիր» վերնագրով, այս ճառագայթներու յատկութեանց վրայ արդէն պիտի խօսինք, ուստի հոս յիշելով միայն կ'անցնինք: